

MANEVRI SNAGA NATO-a

SAVEZNIČKI MANEVRI U 1954 GODINI I PROBLEM NUKLEARNOG ORUŽJA

Glavni švajcarski opštevojni časopis i jedan od najpoznatijih u Evropi, nedavno je doneo dva interesantna članka¹⁾ o stečenim iskustvima sa prošlogodišnjih manevara po pitanju upotrebe atomskog oružja. S obzirom da se pisci ovih članaka međusobno razlikuju u pogledu izvučenih pouka sa ovih manevara, to ćemo iz oba članka izneti najbitnija razmatranja i zaključke.

Na početku svog članka Peržan napominje da se snage Atlantskog pakta već tri godine obučavaju po jedinstvenom planu i programu i da svaku nastavnu godinu završavaju velikim zajedničkim manevrima pod objedinjenom savezničkom komandom. Dok je prilikom manevra 1952 godine glavna tema bila izvođenje defanzive, u 1953 se prešlo na defanzivno-ofanzivne operacije. Ovakva tema, ističe pisac, najbolje odgovara osnovnoj zamisli jednog koalicionog rata u kome će prvi cilj biti da se zaustavi eventualna agresija brojno jačeg neprijatelja dok se ne uvedu u dejstvo sva saveznička raspoloživa sredstva da bi se potom prešlo u ofanzivu velikog stila.

U 1954 godini produžena je obuka u istom smislu, s tim što je težište bilo na isprobavanju atomskog oružja kako u defanzivi tako i u ofanzivi. Ovo se nije moglo ranije preduzeti zbog držanja u apsolutnoj tajnosti ove nove vrste oružja, međutim, kaže pisac, sada je veo te tajnosti delom pao sa obe strane, te je nužno da se praktično ispitaaju osnovne postavke nove vojne doktrine, kao i svi ostali problemi u vezi sa organizacijom, formacijom i snabdevanjem jedinica. U ovom cilju, nije se čekalo samo na godišnje manevre, već se i u toku cele godine vežbalo. Prema zavedenoj praksi, pre vežbi sa trupama izvođene su vežbe po karti u Vrhovnom štabu (*SHAPE*) u Rokenkuru, na koje su pozivani svi viši saveznički komandanti (oko 250 generala, admirala i drugih viših oficira). Glavni rukovodilac ovih vežbi bio je zamenik vrhovnog komandanta, feldmaršal Montgomeri.

Od manevara koji su u toku prošle godine izvedeni, pisac prvo pominje manevr u Grčkoj, koji je izveden uz učešće 6 američke flote i jakog vazduhoplovstva, zatim čitav niz manevara u Evropi, od kojih je najveći bio jesenji manevr, nazvan *Battle Royal*²⁾, koji je izveden u Zapadnoj Nemačkoj.

Pisac naročito ističe da se na ovom manevru jasno pokazalo da ni vatra nuklearnih oružja ne rešava sve. Jer, ma koliko atomsko dejstvo bilo veliko, ono je ipak ograničeno na prostor od nekoliko kilometara od mesta eksplozije. Stoga će pravilan izbor mesta i vremena eksplozije biti prvi uslov za efikasno dejstvo ove nove vrste oružja.

¹⁾ Les Manoeuvres interalliées en 1954 et le problème atomique, par J. Pergent i Betrachtungen über die alliierten Manöver 1954 und das Atomkriegs-Problem, von Oberstdivisionär M. Waibel, *Allgemeine schweizerische Militärzeitschrift*, februar 1955.

²⁾ Detaljniji prikaz ovog manevra objavljen je u *Vojnom delu* br. 4 za ovu godinu.

Po pitanju formacije pisac je mišljenja da ona mora biti što lakša i elastičnija. Da bi se u ovom smislu izvukla iskustva, 2 britanska divizija je bila postavljena od dve brigade od po 4 bataljona pešadije. Sistem četvorne formacije ponovo je postao popularan. Jedinice moraju biti što samostalnije i u stanju da što duže istraju prilikom borbi u okruženju, s obzirom da će redovno voditi borbu na širokim frontovima, sa velikim međuprostorima koji će neprijatelju omogućiti jača infiltriranja.

Interesantno je uočiti, kaže dalje pisac, da je na ovom manevru bio namerno zanemaren takozvani civilni faktor. Panika mesnog stanovništva zbog atomskog dejstva bi u stvarnosti bila ogromna, što bi ozbiljno ometalo pokret trupa, imajući u vidu iskustva iz 1940 u Francuskoj i 1945 na Istočnom frontu.

Snage Severne strane sastojale su se od jedne armije od 4 divizije, formirane u 2 korpusa. Između ostalog naoružanja, pored nekoliko avioatomske bombe, one su imale i jedan divizion teških atomskih topova kalibra 280 mm.

Južna strana je imala samo jedan korpus od 2 divizije, koji je imao još 2 zamišljene divizije koje bi po zamisli mogle da stupe u dejstvo tek posle petog dana od početka neprijateljstva. I Južna strana je imala divizion atomske artiljerije, ali je njena nadmoćnost u atomskom oružju izražena većim brojem atomskih zrna.

U pogledu početnog rasporeda obostranih snaga pada u oči ogromno razvlačenje po frontu (oko 80 km) i ešeloniranje po dubini. Ne računajući isturene prednje delove, svaka je divizija držala front od oko 40 km, tako da se, po rečima francuskog maršala Žuena, zaista radilo o »bici velikih praznina«. Ovo je naročito važno za — brojno slabiju — Južnu stranu, kod koje se odbrana oslanjala na pojedine rečne tokove i izražene terenske grebene. Sem toga, odbrana je morala da omogući sistem *zapušavanja* koji se ostvarivao rasporedom delova snaga po raskrsnicama i drugim važnim tačkama kuda je neprijatelj imao sigurno proći. Izviđanju i brzom intervenciji avijacije pridavan je osobiti značaj, a atomsko oružje je imalo da nadoknadi brojnu slabost.

Napadač je otpočeo napad taktičkim odredima jačine združenog pešadiskog puka koji su imali za cilj obilazak braniočevih »zapušača« i obaranje linije otpora. Ovi taktički odredi su prodirali u braniočev raspored i otvarali put tenkovskim i motorizovanim delovima, koji su za svoje kretanje koristili terenske »hodnike« (ku-loare), puteve i autostrade. Međutim, u daljem nadiranjju se pokazalo da je, pored lakih oklopnih vozila, sposobnih za kretanje po svakom terenu, jedino pešadija u stanju da izvrši sve pokrete na atomskom bojnopolju. Da bi se napadačeva pešadija zaustavila, branilac je bio primoran da stvara atomski baraž na svaka dva do tri kilometra, vodeći računa o prečniku dejstva atomske eksplozije.

No, na celom ovom manevru bio je u centru pažnje rad atomske artiljerije. Na obema manevarskim stranama bio je po jedan divizion atomske artiljerije čije su baterije bile postavljene na međusobnom rastojanju od deset, pa čak i dvadeset kilometara, dok su oruđa u bateriji (po dva) bila uvek zajedno. Položaji su uvek bili udaljeni od prednjeg kraja preko deset kilometara. Promene vatrenih položaja bile su vrlo teške i spore; oruđa su prava čudovišta (teška oko 85 tona, duga 26, a visoka 3 metra), koja se vrlo teško kreću a lako otkrivaju, naročito za vreme dejstva.

Do »upotrebe« atomske bombe iz aviona došlo je samo jedanput, i to protiv napadačeve tenkovske divizije koja se tom prilikom bila nagomilala i tako zbijena predstavljala važan cilj.

Atomske eksplozije su markirane specijalnim dimnim bombama koje su davale karakterističan oblik džinovske atomske pečurke. Na taj način su se trupe navikavale na trenutno zauzimanje zaklona protiv atomskog dejstva. Sem toga, određene ekipe su vršile ispitivanje granica ugroženih prostoriya i određivale stepen i vreme trajanja ugroženosti, što bi u stvarnosti dovelo do znatnog usporenja neprijateljskog nadiranja. Pa, ipak, na manevru se došlo do zaključka da će napadač, uprkos dejstva atomske bombe i njenog uslovljavanja usporenja njegovog nadiranja, moći da dostigne svoje ciljeve samo ako svojom pešadijom napada odlučno i na svima mogućim pravcima slabijeg braniočevog otpora. Naročito je važno da se kod

jedinica i starešina razvije duh odlučnog nadiranja, jer se brzim prodiranjem napred izbegava nagomilavanje pozadnjih ešelona i tako postiže rastresitost rasporeda koja pretstavlja najbolju odbranu od atomskog dejstva. S druge strane, braniočevi »zapušači otpora« moraju biti po prostiranstvu veći od površine efikasnog dejstva obične atomske bombe, tj. 1 do 1,5 km u poluprečniku, jer u tom slučaju atomski pogodak, ako bi baš i pao usred cilja, ne bi bio u stanju da likvidira celu odbranu na dotičnom pravcu.

Prema mišljenju pisca, opšti zaključak koji bi se mogao izvući iz ovog manevra bio bi: taktičko atomsko oružje, ma koliko imalo prednosti, neće biti u stanju da samo izvojuje pobjedu; njegova efikasna upotreba zavisi od preciznog izviđanja lakih oklopnih vozila uz sadejstvo pešadije i avijacije.

Drugi značajan manevr, nazvan *Brigade Javelot*, izvele su samo francuske trupe, a glavni mu je cilj bio da se isproba jedna laka oklopna brigada. Značaj ovoga manevra leži u iskustvima stečenim sa ovom brigadom sasvim originalnog sastava i novog francuskog naoružanja, koja se pokazala kao izvanredno pogodna za nove načine dejstva u eventualnom budućem ratu.

Analizirajući ovaj manevr, pisac ističe da se sva veština atomskog rata sastoji u tome da se neprijatelj navede na grupisanje svojih snaga i stvaranje rentabilnih atomskih ciljeva, a da se, sa svoje strane, stvaranje takvih ciljeva izbegne.

Ova francuska laka oklopna brigada sastojala se iz dva izrazito odvojena dela: jednog za izviđanje i drugog za borbu — ukoliko joj ona bude nužna, pošto je glavni zadatak brigade izviđanje i obezbeđenje. Deo za izviđanje imao je puk od dva eskadrona izviđačkih oklopnih vozila tipa *Panhard*, za čiji su račun najtešnje sarađivali polueskadrila izviđačkih aviona, dve baterije kalibra 105 i 155 mm, deo PA artiljerije i mitraljeza, deo inžinjerije, itd. Drugi, borbeni deo, čiji je glavni zadatak podrška izviđačkog dela, imao je sve rodove, združene u dva puka, sastava: 2 pešadiske čete na džipovima, nekoliko četa lakih tenkova tipa *AMX*, divizion samohodne artiljerije 105 i 155 mm, divizion teških bacača, deo protivtenkovskih oruđa (dirigovanih raketa *SS10* sa dometom 1.500 m i veoma jakim kumulativnim dejstvom), i dr. Glavne odlike ove brigade su lakoća i elastičnost, tj. osobine koje se sve više traže na atomskom bojnopolju. Pisac ističe da je isuviše rano govoriti o nekom definitivnom sastavu i ulozu ove nove brigade sa kojom se još vrše samo opiti, ali da njeno lako naoružanje mora biti predmet specijalne pažnje.

Na kraju svog članka pisac izvlači, iz svih prošlogodišnjih manevara, ovakve zaključke:

1) u cilju smanjenja atomskog dejstva potrebno je ostvariti što veće ešelohiranje jedinica kako po frontu tako i po dubini;

2) jedinice treba učiniti što lakšim kako u pogledu sastava, tako i u pogledu njihovog naoružanja, no s tim da im se ne smanjuje vatrena moć, odnosno transportna sredstva;

3) potrebno je smanjiti potrošnju pogonskog goriva uvođenjem, u prvom redu, lakših motora;

4) trebalo bi preći na četvornu formaciju, jer se njom može postići veća samostalnost jedinica u borbi, kao i osiguranje protiv infiltriranja;

5) u izvođenju napada, prodiranjem napred po svaku cenu, treba izbegavati nagomilavanje ešelona;

6) potrebno je izbegavati sve vrste nagomilavanja trupa, izuzev samo za najkraće vreme prilikom izvršenja napada na objekte;

7) neprijatelja treba naterati da nagomila svoje snage kako bi one bile rentabilni ciljevi za atomske projekte;

8) pešadija je, izgleda, potvrdila svoje prvenstvo na atomskom bojištu, dok se atomska artiljerija, sa modelima oruđa koja su učestvovala na manevru, pokazala isuviše teška i glomazna, naročito pri promeni vatrene položaja u odbrani;

9) dirigovani atomski projektili, uprkos njihovih teških rampi, izgleda, dobijaju sve veće prednosti. Oni se mogu postavljati daleko pozadi fronta pa da se, ipak, projektili precizno navode na ciljeve.

Na kraju pisac naročito skreće pažnju na nužno povećavanje *no man's land*-a (ničije zemlje) između neprijateljskih i sopstvenih trupa. Kako se vidi iz istorije ratova, ovo se otstojanje uvek određivalo kao funkcija dometa osnovnog naoružanja. U ratu 1914—1918 godine ono se odmeravalo prema flankirnoj vatri mitraljeza. Na manevru *Battle Royal*, međutim, to otstojanje je iznosilo 10—20 km i izgleda da će morati da bude još veće.

Napadač će ovaj međuprostor morati da prelazi najvećom mogućom brzinom i u jako rastresitom poretku. Svi pokreti moraju biti precizno proračunati sa težnjom da se pred određenim ciljem postigne za trenutak potrebna gustina, a potom da se odmah opet pređe u što rastresitiji poredak. Za ostvarenje ovakvog manevra, završio je Peržan, neophodno je imati što lakše naoružanje i ostalu odgovarajuću opremu.

*

Na ovakve Peržanove zaključke odgovorio je, u istom broju časopisa, švajcarski pukovnik-divizionar Vajbel, načelnik pešadiskog naoružanja. S obzirom da se Vajbel u mnogo čemu ne slaže sa Peržanom, to ćemo ukratko izneti i njegove važnije zaključke.

Pukovnik Vajbel, pre svega, sumnja da su gornji zaključci rezultat pouka koje je saveznička komanda izvukla iz prošlogodišnjih manevara. On pretpostavlja da su to pre samo lična zapažanja autora članka, Peržana ili isključivo francuska, bar ukoliko se odnose na manevr *Javelot*. On se slaže da atomsko doba ne dozvoljava nagomilavanje trupa i da zahteva što veću pokretljivost, ali se ne slaže s tim da se sve to može otkloniti samo uvođenjem lakog naoružanja. Borba je jedino sredstvo kojim se postiže cilj, a pokretljivost je samo sredstvo borbe. Za naoružanje je međutim, prvi uslov što veća efikasnost, jer se samo tako može ostvariti težnja da jedinice budu što manje, a u borbi, ipak, što jače. Zato je zadatak organizacije i formacije da ovaj problem uskladi i reši. Sve više provejava gledište da će pešadiski pukovi, ojačani do potrebne mere, biti glavni nosioci borbe, kao što je to, uostalom, već usvojeno u Švedskoj. S druge strane, kaže Vajbel, ne treba zaboraviti da se u Drugi svetski rat ušlo sa tenkovima težine 6 do 12 tona, a iz njega izišlo sa 5—10 puta težim, i da potom više niko nije ni govorio o lakim tenkovima.

Posle ovih konstatacija, Vajbel se pita: kada će ljudi već jednom početi da se uče na iskustvima iz istorije i da ne ponavljaju uvek iste greške? Istina, kaže pisac dalje, lepo je videti na manevru kako se laka kola brzo i lako kreću po terenu, ali se treba zapitati: da li su ona u stanju da izdrže odlučujuću borbu? Treba se bojati da težnja za lakom pokretljivošću ne pretvori tenkove u sredstva za vođenje čarki umesto odsudne borbe. Prema tome, tvrdi Vajbel, i dalje ostaje neokrnjen princip da kod tenkova treba osigurati kompromis između ova tri tradicionalna faktora: vatrene moći, pokretljivosti i oklopa. Za podršku pešadiji, odlučujući faktor kod tenka je oklop, koji je mnogo važniji od pokretljivosti. No, pri rešavanju ovog pitanja osnovna je stvar znati kakvi su tenkovi koje će neprijatelj upotrebiti. Danas se manje-više sigurno zna da je kod svih sila odnos teških prema srednjim tenkovima u srazmeri 3:1. Izgleda mi, kaže Vajbel, da Peržan nije o ovome mislio.

Po pitanju francuske lake brigade »*Javelot*«, Vajbel se slaže da će ona odgovoriti zadacima izviđanja i obezbeđenja, ali ne i borbe. On misli da njoj nedostaje silina vatrenog udara i jačina oklopne zaštite, a i pešadiska posada joj je isuviše slaba. Što se tiče Peržanovog tvrđenja da će se uvođenjem lakših motora povećati ušteda u gorivu, Vajbel je odlučno protiv takvog mišljenja. On smatra da će lakši motori obavezno odvesti ka povećanju broja vozila, a ovo će imati za posledicu neminovno nagomilavanje vozila kako na maršu, tako i u borbi, a to se baš i želi da izbegne.

Na kraju svog izlaganja Vajbel smatra da se, iz svih dosadašnjih vežbi, mogu izvući ovakvi zaključci:

— Jedinice moraju biti lakše, pokretljivije i samostalnije kako u borbi, tako i u pogledu snabdevanja.

— Broj motornih vozila mora se reducirati. Jedan deo uloge transportnih vozila mora preći na helikoptere.

— Veličina združenih taktičkih jedinica — sposobnih za samostalnu borbu — kretaće se između bataljona li divizije, s tim što će se kod »pešadiskih vojski« radije ostati kod donje granice.

— Pešadija će ostati odlučujući rod i kod »atomske« armija. Zadržavajući sva svoja dosadašnja, pešadija će kroz novo naoružanje i formaciju dobiti još i nova svojstva. Novo pešadisko naoružanje ispoljava ove tri tendencije: da bude moćno a lako za strelca; da se poveća pokretljivost teškom pešadiskom naoružanju koje, po mogućtvu, treba staviti u oklope sposobne za kretanje po svakom terenu i dejstvo iz vozila i, treće, uvođenje srednjih tenkova u sastav pešadije. Sadejstvo će se zahtevati naročito sa artiljerijom i pionirima.

— Helikopteri će uskoro preuzeti ulogu ne samo snabdevanja i veze već i prebacivanja manjih jedinica u cilju izvršenja specijalnih taktičkih zadataka.

— Po pitanju atomske artiljerije, Vajbel se ne slaže sa Peržanom da je ona isuviše glomazna. On kaže: kada je dejstvo jednog jedinog atomskog oruđa ravno dejstvu više običnih artiljerijskih pukova, onda je jasno da i njegov nešto veći vatreni položaj nije ni u kakvoj srazmeri sa vatreanim položajima svih tih pukova. Isti odnos važi i za dubinu marševskih kolona.

M. P.

SAD I ZEMLJE AMERIČKOG KONTINENTA

GENERAL RIDŽVEJ O ČOVEKU, KAO GLAVNOM ORUĐU RATA

U izvesnim krugovima na Zapadu, uglavnom u SAD, pa i u vojnim vrhovima postoje mišljenja da će mogućnost atomskog termonuklearnog rata sve više smanjivati jačinu i značaj kopnenih snaga, dajući prevagu tehnici i onim vidovima gde ona dolazi do naročitog izražaja, to jest vazduhoplovstvu i mornarici.

Međutim, general Metju Ridžvej, načelnik Generalštaba kopnene armije SAD, ne deli to mišljenje, što se vidi iz njegovog govora koji je nedavno održao u Artiljerijskoj i Pešadiskoj školi, a koji ovde donosimo u izvodu:

Uprkos izvanrednog razvoja i napretka vojne tehnike, uprkos naoružanja i mašina koji su u ogromnim razmerama pojačali udarnu moć oružanih snaga, još uvek je osveštena istina da čovek pretstavlja jedino apsolutno oruđe rata. Na njegovoj odlučnosti, hrabrosti, izdržljivosti i otpornosti, najzad, i na veštini i sposobnosti, počiva pitanje pobeđe ili poraza.

Vojni ciljevi rata uvek su se kroz istoriju uglavnom sastojali u tome da se nanese poraz neprijateljskim oružanim snagama. Ovo treba uvek imati na umu. Sredstva za postizanje ovih ciljeva obuhvataju napade na neprijateljske izvore za podržavanje svojih oružanih snaga sredstvima, opremom i potrebama snabdevanja, municijom i ojačanjima. Ona će svakako obuhvatiti i pritisak na bazičnu privrednu i socijalnu strukturu neprijateljske zemlje — ne kao cilj sam po sebi, već zbog rezultata koji takav pritisak može imati u odnosu na otpornost oružanih snaga. No, završni cilj mora biti uništenje neprijateljske žive sile.

Nepredvidivi karakter budućeg rata. — Danas u izvesnim krugovima prevladuje mišljenje da se savremeni rat može brzo dobiti pomoću atomskog i termonuklearnog oružja, koje će operacije kopnenih snaga učiniti izlišnim. To bi se moglo pokazati i kao tačno; međutim, niko danas ne može biti siguran u prirodu, trajanje ili ishod opštih ratova budućnosti, ako bi takve katastrofe ponovo naišle.

Prema tome, kao pretpostavka, ili bar za planiranje, ništa ne bi potencijalno moglo biti tako opasno, možda i fatalno, kao ideja da bi rat bio završen za nekoliko dana, nedelja, ili čak i meseci. Rat se može razvijati na veoma mnogo načina i bilo bi sasvim ludo osloniti se na mogućnost i pretpostavku samo jednog od njih.

Uzmimo, naprimer, pretpostavku sveopšteg rata. Ukoliko bi nuklearno oružje bilo upotrebljeno samo u strategiskom smislu, trebalo bi da prođe dosta vre-

mena dok bi njegove rezultate — izražene u nedostatku sredstava i potrebe — osetile trupe u prednjim zonama fronta.

Dalje, neprijateljske kopnene snage mogu — ukoliko ne bi bile u tome sprečene — da se dočepaju izvora u savezničkim zemljama, te da bar delimično nadoknade ono što je bilo uništeno atomskim bombardovanjem. Ovo bi pak stavilo protivnika pred alternativu — ili da ostane skrštenih ruku, ili da bombarduje neprijatelja na savezničkom tlu.

Ako bi se, međutim, nuklearno oružje upotretilo i u taktičkom smislu, ono bi našlo rentabilne ciljeve samo u slučaju koncentracije neprijateljskih kopnenih snaga — upravljenih u smislu probijanja protivničkih odbranbenih postrojenja i dejstva na njegovu živu silu. U protivnom, dejstvo atomskim oružjem ne bi se isplatilo.

Pored toga, postoji i mogućnost da u budućem ratu — ukoliko bi do njega došlo nekoliko godina kasnije — atomsko i termonuklearno oružje ne bude uopšte upotrebljeno, zbog strahovanja oba protivnika od odmazde. U takvom bi slučaju uloga kopnenih snaga bila više nego očigledna.

Jednom rečju, kopnene armije predstavljaju bitan element mogućnosti uspešnog vođenja rata, bez obzira da li taj rat uključuje dejstvo atomskim oružjem ili ne.

*

U oblastima sa teškoprolaznim i ispresecanim zemljištem, moderna tehnika ne može doći do punog izražaja, već je njeno dejstvo prilično ograničeno.

U Koreji, relativno nerazvijenoj zemlji, američki strategijski napadi na industriju i komunikacije, koje su bile potpuno razrušene, nisu dali praktične rezultate, iako su zahtevali ogromne troškove i napore. U takvim zemljama i sličnim okolnostima rezultati se mogu postići samo pomoću uništenja ili nanošenja teških gubitaka grou neprijateljskih borbenih snaga i lomljenja volje za otporom njihovog rukovodstva. U ovome, od samog početka, učestvuju svi vidovi oružanih snaga, ali najveći deo tereta, naročito na završetku, pada na kopnene snage.

Sve što je napred rečeno odnosi se na rat. Međutim, oružane snage imaju i u miru isto tako važnu ulogu — da stvore tako snažnu odbranu zemlje kojom će se agresor odvratiti od toga da pribegne ratu, pri čemu kopnene snage takođe igraju važnu ulogu.

General Ridžvej naglašava da nikako ne misli da tehnika nema veliki uticaj na kopnene snage; novo oružje i oprema pružaju kopnenim trupama sve nove mogućnosti. To se odražava u smislu organizacije i samih taktičkih postupaka. Jedan od najjačih uticaja tehnike ogleda se u težnji za većim rasturanjem snaga — po širini i dubini. Ovo je neophodno ako se želi smanjenje efekta dejstva oružja za masovno uništenje. No, u isto vreme, da bi se eksploitalisali rezultati sopstvenog atomskog oružja, treba da postoji mogućnost brze koncentracije, radi nanošenja udara, s tim da se potom opet može pribeci rasturanju.

Da bi se to postiglo, Amerikanci teže da što više povećaju pokretljivost i poboljšaju komunikacije i sredstva veze. General Ridžvej ističe da je pritom najvažnija umna elastičnost — kroz celokupan sistem i lanac komandovanja, što znači, njegovo oslobađanje uma od parališućeg uticaja pogrešnog oslanjanja na iskustva iz prošlosti. U načinu ratovanja se zaista pojavilo nešto novo, a tome novom, pored savremenog oružja i ostale tehnike, moraju se prilagoditi i stare i nepromenjene ljudske osobine i osnovni principi ratovodstva.

Ovakav razvoj taktičkih metoda i postupaka preneće, više no ikada dosad, sve veće odgovornosti na potčinjene komandante. Čak i najmlađe starešine biće često primorane da dejstvuju samostalno, ili bar polusamostalno. Od njihove inicijative i procene, isto kao i od njihove sposobnosti i veštine u rukovanju tehničkom opremom, zavisice, velikim delom, šanse i mogućnost pobeđe.

*

U svom daljem izlaganju general Ridžvej ističe važnost i veličinu uloge kopnene vojske. Pritom naglašava da njenim rukovodiocima i starešinskom kadru pada u deo velika odgovornost za održavanje takve jačine koja treba da spreči izbijanje rata ili, ako do njega ipak dođe, da dovede do pobeđe. Zadatak vojnika nije uvek prijatan. Oni se moraju odreći mnogih udobnosti i često se podvrgnuti velikim opasnostima. Dobar vojnik rado prihvata ovu činjenicu od samog početka i time se rukovodi i u miru i u ratu. Očuvanje slobode i nezavisnosti zahteva smisao za požrtvovanje; sve ono što vredi ne može se dobiti ni lako ni jeftino!

General Ridžvej napominje dalje da se Američka armija nalazi u prelaznom periodu. Broj novih oruđa i tehničkih sredstava stalno se povećava i ovladavanje ovima iziskuje velike tehničke i taktičke sposobnosti i veštinu. Kao što je već ranije rečeno, ovo zahteva veću umnu elastičnost i stvaralčki duh nego ikada. »Ortodokсни duhovi održavaju progres na nivou, ali dalji progres mogu izazvati samo *non-konformisti*«.

Autor zatim prelazi na izlaganje važnosti i uloge starešina u armiji, pri čemu ističe značaj oficirskog i podoficirskog kadra i njegov uticaj na borce i ostale vojnike: »Odnos starešina i vojnika predstavlja kamen temeljac razumne discipline koja, opet, jeste *sine qua non* duha i morala«.

Vojnik nije dete, niti se on može sažaljevati i potcenjivati. On predstavlja druga (*colleague*) koga treba poštovati. On je potčinjeni koga treba obučiti, voditi i upućivati.

»Neiskusni oficiri«, kaže general Ridžvej, »ponekad greše verujući da treba da pridobiju simpatije svojih vojnika kao da učestvuju u takmičenju za sticanje popularnosti«. Ništa više od toga ne može dovesti do neuspeha. Poštovanje i obzir prema ličnosti potčinjenih jesu bitan elemenat ophođenja starešina, ali oni nikad ne treba da pređu okvire dostojanstva, poštenja i čvrstine, kao i zdravog razuma. U savremenim uslovima i naporima, bilo u miru, bilo na borbenom polju, karakter, hrabrost, znanje i sposobnost, predstavljaju bitne faktore uspeha u rukovođenju.

Autor završava svoje izlaganje sledećom konstatacijom:

U krajnjoj analizi, forme koje uzima ratovanje, kada dođe u fazu borbe ljudi protiv ljudi, jesu kopnena dejstva. Samo kada se neprijatelju priđe na blisko otstojanje — što spada jedino u delokrug kopnenih snaga — mogu se neprijateljske oružane snage pobediti, a time i dobiti i rat.

Najzad, general Ridžvej još jednom podvlači ulogu i značaj oficira i ostalog starešinskog kadra u armiji i suštinu njihovog odnosa sa potčinjenima.

(*The Army Combat Forces Journal*, mart 1955).

ZEMLJE BRITANSKE ZAJEDNICE NARODA

ODZIVI NA MIŠLJENJE LIDELA HARTA O NEPOTREBNOSTI KLASIČNOG NAORUŽANJA

Povodom jednog dopisa koji je poznati britanski vojni pisac i kritičar Lidel Hart uputio početkom januara o.g. londonskom »Tajmsu«, u kome je zastupao mišljenje da Britanija neće više imati potrebe za konvencionalnim oružjem i snagama — pošto neprijatelj više neće smeti da izvrši agresiju zbog pretnje protivdejstva hidrogenskom bombom — isti list je objavio nekoliko odziva na takvo mišljenje, koje dajemo u izvodu i bez komentara.

Grenvil, predsednik Pomorske lige, kaže: »... Nameće se pitanje da li bi ujedno vlada donela odluku o upotrebi hidrogenske bombe (čak i pod uslovom masovnog napada na Evropu), ako se uzme u obzir da bi to izazvalo represalije druge strane, a time i samoubistvo! Eventualni protivnik ovo svakako ima u vidu, te ne izgrađuje uzalud ogromne kopnene, vazdušne i pomorske snage.

»Žandarmerija« koju propoveda Lidel Hart, morala bi biti ogromnih razmera. Nedavna »policajska akcija« u Malaji obuhvatala je 30.000 ljudi; rat u Indokiniji vođen je sa 450.000, a onaj u Koreji sa 850.000 ljudi kopnenih trupa. Kakva bi bila ta žandarmerija?! Ona bi se teško mogla razlikovati od konvencionalnih snaga.

Ne može se sa sigurnošću tvrditi da bi upotreba taktičkog atomskog oružja obavezno dovela i do strategijske upotrebe hidrogenske bombe, jer bojazan od ove bombe i odmazde ne može biti unilateralna. Prema tome, najbolje sredstvo za neposredno sprečavanje jednog napada na Evropu jesu snage konvencionalnog tipa, naoružane atomskim oružjem za dejstvo na bojnopolju i moru. Ne može se baciti težište na takvo oružje, koje možda nikada neće ni biti upotrebjeno.*

Drugi odziv, Kristofera Drajvera, iz jednog poznatog koledža u Oksfordu:

»... Za pripadnike takozvane »atomske generacije« nije tako lako da dođu do izražaja baš po onim pitanjima za koja su najneposrednije zainteresovani. Nedavno su lord Rasel i Lidel Hart govorili o opasnosti od hidrogenske bombe, dovodeći u pitanje strategijsku, a možda i moralnu shvatanja koja postoje u našoj svesti više stotina godina.

Prijatno je čuti mišljenje jednog vojnog eksperta koji smatra da je šarlatanizam pretpostaviti da čovek još uvek vlada u tolikoj meri samim sobom, da bi mogao voditi jedan rat bez hidrogenske bombe, to jest bez razaranja najvećih životnih zadovoljstava, a možda i samog života. Međutim, svakom racionalnom biću ovo postavlja strahoviti problem. Hidrogenska bomba pretstavlja preventivno sredstvo; ali, ako ovo sredstvo treba da bude efikasno, ono ne može ostati samo kao blef. Mir bi zavisio od naše spremnosti da uništimo neprijatelja — samo kao revanš na njegov pokušaj da on nas uništi. Međutim, dok bi svet bio u požaru, govoriti o »zaštiti otvorenih gradova« i drugih »vrednosti«, bila bi prava komedija.

U sadašnjoj situaciji, čovek bi se rado složio sa shvatanjem da celokupan princip »konvencionalne odbrane«, sa svim svojim teškoćama u pogledu stalne vojne obaveze i odgovarajućih privrednih opterećenja, pretstavlja rasipanje ljudske snage i novca. No, ako čovek ne želi da prihvati koncepciju represalija hidrogenskom bombom? On bi tada morao sve svoje nade da uperi u one ljude na Zapadu koji bi to bili u stanju da učine, s tim što bi eventualan protivnik bio, recimo, zastrašen baš od postojanja takvih ljudi.

Ostatak finansiskih sredstava koji bi preostao od naoružanja, trebalo bi upotrebiti za povećanje standarda života i za oružje druge vrste: hranu, odeću, škole i knjige — za druge zemlje.

Realisti će reći da niko u Britaniji ne bi imao političke hrabrosti da se založi za visoke poreze i dažbine u vezi takvog programa. No, ako je to istina, da li onda zaslužujemo da ostanemo i dalje u životu?« — završava pisac.

*

Treći odziv, Travel Stroundža, iz Vudčestera, Gloster:

»... Lidel Hart isuviše lako odbacuje verovatnoću jednog napada konvencionalnim oružjem. Zar se ne može pretpostaviti i braniti gledište da će eventualan protivnik, koji baš zbog opasnosti od odmazde hidrogenskom bombom, ovu istu bombu neće upotrebiti ofanzivno, pribeći konvencionalnom napadu — kao jedinom sredstvu za dobijanje rata?

Taj bi protivnik svoje planove zasnivao na verovatnoći da zapadne sile, kada bi došle u situaciju da odbranbeno upotrebe svoje termo-nuklearno oružje u cilju zaustavljanja neprijateljskog napada, to ipak ne bi učinile, znajući da takav postupak ne bi bio ništa drugo do samoubistvo. Zapad bi mogao radije prihvatiti i okupaciju od strane neprijateljskih armija, nego permanentno istrebljenje.

Ako se usvoje prednje pretpostavke, treba se spremiti i snabdeti svim potrebnim sredstvima za odbijanje konvencionalnog napada, kao i mogućnošću odmazde u slučaju termo-nuklearnog napada.«

Lj. H.

(The Times, 8 januar 1955)

FRANCUSKA I ZEMLJE BENELUKSA

MIŠLJENJE GENERALA BETUARA O ARMIJAMA U ATOMSKO DOBA

Poznati francuski komandant iz Drugog svetskog rata, general u rezervi Betuar, napisao je članak po pitanju aspekta koji će savremene armije imati u atomsko doba. Zbog interesantnosti teme donosimo u izvodu sadržaj tog članka, bez komentara.

U francuskoj štampi pojavilo se mišljenje vojnih komentatora da, usled razvoja atomskog naoružanja, eventualni opšti sukob u svetu ne izgleda mnogo verovatan. Po njihovom bi mišljenju zapadne sile, u nemogućnosti da samo klasičnim naoružanjem izjednače svoje snage sa sovjetskim, mogle da donesu fatalnu odluku o upotrebi svog atomskog oružja. Međutim, postoji bojazan da bi takva odluka mogla dovesti do opšteg atomskog rata za koji nijedna strana ne želi da ponese odgovornost. Pristalice ovakvog mišljenja, smatraju da su i dalje mogući »mali ratovi« koji bi se vodili bez upotrebe atomskog oružja, a to su t.zv. »sporedni (uzgredni) ratovi« kao što je to bio slučaj u Koreji i Indokini.

Pisac veruje da, usled velike razorne moći modernog naoružanja, sami ratovi nose u sebi sopstveno protivsredstvo, što i daje nadu da će se oni moći izbeći. Pa, ipak, on je mišljenja da bi, sa vojne tačke gledišta, trebalo detaljnije razmotriti problem armija u atomsko doba.

U toku poslednjeg zasedanja ministara Saveta Atlantskog pakta detaljno je utvrđeno, iznosi dalje pisac, da bi, u slučaju eventualne agresije atomskim oružjem sa sovjetske strane, komandanti snaga NATO-a odmah odgovorili istim sredstvima. Međutim, osim ovog slučaja »opravdane (nužne) odbrane«, atomsko bi oružje bilo upotrebljeno samo po odluci odgovornih vlada.

S druge strane, vojno rukovodstvo NATO-a, ističe general Betuar, objavilo je da se predviđa upotreba taktičkog atomskog naoružanja, da se jedinice za ovo već pripremaju (u tom su cilju prošlog leta održani i manevri) i da se, kao posledica toga, predviđa reorganizacija samih armija. Istom prilikom je saopšteno da će armije u atomsko doba morati biti sasvim drugog tipa nego što je to dosada bio slučaj.

General Betuar smatra da je, na današnjem stepenu tehničkih ostvarenja, taktičko atomsko oružje, izgleda, još uvek ograničeno na top, avionsku bombu i bacač raketa, od kojih svi mogu da koriste i obična zrna. Kao sva retka oruđa sa velikom moći, tako će i atomska biti stavljena u *opštu rezervu*, na raspoloženje komandantima armija, grupa armija, ili možda čak i vrhovnom komandantu. U toku operacija komandanti korpusa i divizija dobiće pravo upotrebe ovih oružja za izvesno vreme i određeni zadatak, ali ih neće imati stalno u svom organskom naoružanju koje će, kaže general Betuar, još za dugo vremena, ostati klasično.

Mogućnost atomskog reagovanja od strane protivnika pretstavljace takvu opasnost za ove iste jedinice da će njihov raspored u borbi, prilikom stajanja u mestu ili u pokretu, morati da bude što rastresitiji i nevidljiviji, a sve to zahteva njihovu reorganizaciju. Pisac članka smatra da se, bez obzira na atomsko naoružanje, ova reorganizacija već odavno nametala. Izloženost najvećeg dela materijala dejstvu savremenih projektila velike probojnosti, osetljivost komunikacija na akcije pete kolone i padobranaca i sve moćnije i preciznije dejstvo bombarderskog vazduhoplovstva, primorali su zapadne sile da napuste američki tip divizija (koji je bio prihvaćen odmah posle rata) jer se pokazao suviše glomaznim.

Danas se, kako kaže general Betuar, zapadne sile sve više orijentišu na divizije lakog tipa koje raspolazu većim brojem manje osetljivih vozila (na točkovima ili gusenicama), koja su manja, brža i omogućuju brzo rasturanje prilikom zauzimanja borbenog rasporeda. Međutim, da ovo rasturanje jedinica ne bi imalo za posledicu smanjenje vatrene moći, potrebno je, pored eventualne upotrebe atomskog naoružanja samo protiv izvesnih ciljeva, povećati broj (gustinu) i efi-

kasnost klasičnog oružja. Ni za koga nije više tajna da se razvoj ovog naoružanja ubrzano nastavlja. Ovom prilikom treba istaći da se rasterećenje i povećanje vatrene moći ovih divizija neće odraziti na povećanje materijalnih izdataka. Divizije dosadašnjeg (teškog) tipa koštale su veoma mnogo (tenk *Patton*, naprimer, košta sto miliona franaka), dok nova oružja, kao što su bazuka, bestrajzni top ili bacač raketa, nisu tako skupa.

S druge strane, osetljivost kopnenih komunikacija pogoršana je još više mogućnošću upotrebe atomskog naoružanja, a ta činjenica zahteva da se pristupi širem korišćenju vazdušnog saobraćaja koji se otsad mora predvideti i u samim kopnenim armijama, kako u cilju premeštanja jedinica tako i njihovog snabdevanja. Iz ovoga, prema mišljenju pisca, proizilazi da je mogućnost upotrebe atomskog oružja samo ubrzala evoluciju kopnene armije. Međutim, reorganizacija koja zbog toga bude usledila, ne samo da neće smanjiti već će čak i povećati efikasnost jedinica angažovanih u operacijama klasičnog tipa. Pa i pored toga, postoji opasnost da broj ovih jedinica, reorganizovanih ili ne, bude nedovoljan.

General Betuar je mišljenja da, ako bi protivnik zaista napao zapadne sile ne upotrebljavajući pritom atomsko oružje, vrlo je verovatno da bi se i vlade zapadnih sila ustezale da u tom pogledu preduzmu inicijativu. Ali, ukoliko bi snage Zapada, usled svog nedovoljnog broja, bile preplavljene neprijateljskim snagama, iskušanje bi moglo postati neodoljivo i na taj bi način otpočela svetska katastrofa. Postoji uverenje, kako kaže pisac, da Sovjetski Savez pod ovakvim uslovima ne bi prvi napao zapadne sile. General Betuar lično smatra da je ovakvo mišljenje verovatno, ali nije i sigurno.

Cesto se čuje mišljenje, nastavlja dalje pisac, da zapadne sile nikad neće biti u stanju da mobilišu isti broj divizija kao i eventualni protivnik, ali on smatra da nije neophodno imati istu jačinu snaga kao i protivnik da bi se on držao na odstojanju, pa čak i zaustavio ukoliko bi sukob otpočeo.

Teškoće na koje nailaze zapadne sile u ovom pogledu proističu, prema rečima generala Betuara, iz dva glavna razloga:

— Napor zapadnih sila upućen je uglavnom na proizvodnju naoružanja. S obzirom na ovu činjenicu, lek se za ovo nalazi u standardizaciji naoružanja.

— Veliki teret opštih troškova.

Pisac smatra da mnoštvo velikih štabova i prekomeran broj službi i pomoćnih ustanova ne znače snagu jedne armije. Oni, naprotiv, predstavljaju uzrok sporosti i ozbiljnu prepreku razvoju gipkosti manevra i brzini reagovanja koji ostaju od bitnog značaja za jednu armiju.

Na kraju pisac članka podvlači da se, pre ma kakve reorganizacije zapadnih armija, mora težiti smanjivanju opštih troškova. Ovo bi se, kako on kaže, moglo izraziti jednom rečenicom: »Manje štabova a više vojnika«, jer Zapad mora da raspolaže izvesnim brojem divizija osposobljenih za borbu, bez obzira na to da li će one biti snabdevene atomskim oružjem ili ne.

Samo postojanje ovih divizija može da obeshrabri napadača, da ukloni iskušanje upotrebe atomskog oružja i omogući razgovore koji mogu dovesti do rezultata samo kad su protivnici podjednake snage — završava general Betuar.

V. H.

(*Figaro*, 12 januara 1955)

FRANCUSKA NEĆE PROIZVODITI HIDROGENSKU BOMBU

Novinska agencija *Agence France Presse* objavila je 13 aprila o.g. vest, koju je prenela i naša štampa, da je predsednik francuske vlade, Edgar For, izjavio na konferenciji za štampu da Francuska neće proizvoditi vodonično oružje i da će se posvetiti izučavanju primene atomske energije isključivo u mirnodopske svrhe.

Ceo ovaj problem ima svoju predistoriju i za njega je francuska javnost bila veoma zainteresovana. Ovo se vidi i iz jednog članka koji je doneo jedan od najpoznatijih francuskih dnevnih listova, a koji donosimo u izvodu.

*

Povodom britanske odluke o proizvodnji hidrogenske bombe, francuska javnost je jako zainteresovana da sazna kakav će stav po tom problemu zauzeti francuska vlada. Početkom marta o.g. pretsednik vlade, Edgar For, dao je novinarima izjavu u kojoj je, pored ostalog, rekao:

»Ako bi stvari produžile da teku sadašnjim tokom, onda bi se između moćnih i »viših« zemalja, koje raspolažu termonuklearnim sredstvima i oružjem, i onih »nižih«, ali ne u moralnom već u pogledu posedovanja tih sredstava, stvorila neka vrsta demarkacione linije«.

»Moram da priznam«, nastavio je Edgar For, »da postavljam sebi pitanje da li Francuska treba da se odrekne prava da se uvek nalazi u prvoj kategoriji. Ovo pitanje nameravam uskoro da proučim, u saradnji sa ministrima koje sam za to specijalno zadužio. U svakom slučaju i bez obzira da li će Francuska, na ovaj ili onaj način, saradivati na tom polju sa ostalim zemljama *Evropske organizacije*, to nikako neće biti razlog da se ona zbog ovog kriterija nađe u kategoriji »oslabljene velike sile«.

Ova izjava izazvala je još veći interes za ove probleme i u nekim je krugovima stvorila preuranjen utisak kao da Francuska priprema proizvodnju hidrogenske bombe. Na ovo je *Agence France Presse* bila prinuđena da smiri duhove, ističući da je Edgar For u prvom redu mislio da Francuska »ne treba da izostane na polju razvoja atomske energije, čija će mirnodopska primena biti odlučujuća za život savremenih zemalja«.

Po celom ovom pitanju mišljenja su u Francuskoj podeljena. Veliki je broj pristalica strogo mirnodopske primene i upotrebe atomske energije. Što se, pak, tiče njene primene u vojne svrhe, tu su se pokazale dve tendencije: jedni su predlagali gradnju 2 atomske podmornice u okviru striktno određenog programa koji, uostalom, ne bi isključivao proizvodnju atomskog oružja. Oni su tvrdili da bi ovakav opit poslužio i proučavanju primene atomske energije izvan vojske. Drugi, pak, uglavnom iz krugova bližih kopненоj vojsci i avijaciji, smatraju da prioritet treba dati oruđima za masovno uništavanje.

U doba prve, napred pomenute, izjave Edgara Fora, nije se znalo šta je mislio pod »Evropskom organizacijom.« Da li je tu ciljao na evropski centar za nuklearna istraživanja, u Ženevi, u kome učestvuju 12 zemalja i čije je stvaranje odobrila francuska Narodna skupština prošle godine u julu? Ili je mislio na nešto novo, u vezi budućeg Evropskog odbranbenog saveza? Francusko, pak, tumačenje Pariskih ugovora je da se samo jednoglasnom odlukom članica NATO-a nemačke cružane snage mogu snabdeti atomskim oružjem. Međutim, izgleda da je američko tumačenje drugačije. Pre no što dođe do ostvarenja tih ugovora, ovo se pitanje, na traženje francuskih zvaničnih krugova; mora razjasniti. Inače, prema postojećem tekstu Pariskih ugovora, Nemačka nema pravo da izrađuje atomsko oružje.

(*Le Monde*, 8 mart 1955)